

פרוטוקול מס' 60

מישיבת ועדת הכספים, מיום ד' א' בסיון תשל"ד
(22 במאי 1974) שעה 9:00

חברי הוועדה:

גבתו:

- היו"ר - י. קרגמן
- ח. קורפו
- א. שוסטק
- ג. פח
- ש. גולן
- צ. גרשוני
- ד. קורן
- א. אפרת
- נ. קצב
- ע. פינרמן
- מ. דרובלוס
- ב. חלפון
- א. מלמד

מוזמנים:

שר החקלאות	ח. גבתי	
א. ברום	-	מנכ"ל משרד החקלאות
ט. מצקניץ	-	משרד החקלאות
א. מרגלית	-	"
י. גל	-	"
ט. לנינסון	-	"

מזכיר הוועדה:

א. קירשנר

היועץ הכלכלי לוועדה:

א.ג. פלוג

"חבר המתרגמים"

רשם:

חקציב משרד החקלאות לשנת הכספים 1974

סדר-היום:

712.

היו"ר - י. קרגמן: אני פותח את הישיבה. אנחנו

נדון בתקציב של משרד

החקלאות. התקציב ב-1973 היה 105,300,000 לירות, הוא עכשיו מסתכם ב-112,240,000 לירות. פתוח - 85,873,000 לירות, וב-1974 זה מסתכם ב-146,300,000 לירות. מפעלי מים - 160 מיליון בשנת 1973 וב-1974 123,500,000. בהתייחסות היה 191,900,000 ועכשיו 148 מיליון לירות.

אנחנו נשמע עכשיו את סקירתו

של שר החקלאות. אני רוצה לבקש אותך אדוני השר, בדיון בעניין של המים, של קרן איזון, התעוררה כאן שאלה של 'מקורות', פעולתה וכו'. יתכן שתוכל לשלב את זה בתוך הסקירה ואם לאו אז במילא תהיינה שאלות ותוכל להשיב על זה איך שתרצה.

אני רוצה בראש וראשונה למסור

ח. גבתי:

סקירה קצרה על מה שקרה

בחקלאות בשנת תשל"ג. היות ואנחנו השנה התרחבנו בדיונים על התקציב ואנחנו עומדים כבר עכשיו במחצית השנייה של חודש מאי, יש כבר אפשרות לתת תמונה גם של השנה החקלאית השוטפת - תשל"ד. אנחנו הנחנו על שולחן הכנסת את הדו"ח של משרד החקלאות, שם יש הרבה מאד חומר. אני בתחילה חשבת, לפי התכנית שהיתה, שאני צריך הייתי אתמול בערב למסור סקירה על החקלאות. בגלל השבוס שחל בסדרי הישיבות אז זה נדחה. אני לא אעניש אתכם ולא אמסור לכם את הסקירה שתשבת למסור במליאה אבל אני בקצור רק אעמוד על הדברים העיקריים שצריך להגיד. אני בכמה פסוקים רוצה לסכם את שנת תשל"ד ואחר כך אייחד את דברי יותר על השנה השוטפת, שהיא יותר קשורה בדיונים על התקציב של 1974/75, על הבעיות העיקריות שאנחנו רואים אותן כבעיות שחשוב מאד לדון עליהן.

תשל"ג היתה שנה קשה מאד

לחקלאות בגלל פגעי הטבע שהיו בה - היתה קרה קשה שפגעה בפרדסנות, בירקות, במשעים סובטרופיים, בפרחים, וגרמה נזקים של הרבה עשרות מיליונים לירות. נוסף לזה היתה שנה שכמנת הגשם שירדה היתה למטה מהממוצע, וזה גרם לירידה גדולה מאד במאגרי המים, גם ירידה גדולה בכנרת וזה גרם לכך שאנחנו סגרנו קצת את הברזים בתשל"ג והקפדנו מאד על צמצום באספקת המים לחקלאות. היו לזה שתי תוצאות - עצירת הגשמים גרמה לבצורת חלקית באיזורים אחדים בארץ ובגלל המחסור במים גם שטחי השלחן סבלו במקומות רבים. זה גרם לירידת יבולים. לכן, בפעם הראשונה בשורת השנים האחרונות שהתפוקה החקלאית בתשל"ג לא גדלה וכמו שהיה בשנים הקודמות, כאשר בתשל"ב גדלה ב-7%, תשל"א ב-11%, הפעם לא היה גידול ממשי. אמנם לפי הסטטיסטיקה גדלה התפוקה כמעט ב-18% אבל המחירים עלו באותה תקופה גם כן ב-17,5%. כלומר, באופן נומינלי היתה עליה אבל במושגים ריאליים לא היתה כל עליה. זה נבע מכך שבגידולים הקשורים בגידולי השדה, בירקות, בגידולי תעשייה, היתה ירידה והיתה עליה, לפעמים קטנה ולפעמים יותר גדולה, בתוצרת של בעלי חיים. בתשל"ג יבול החיטה היה ב-24% פחות מאשר לפני שנה, גם יבול הכותנה פחת ב-11%, סלק סוכר ב-15% וכן הלאה. לעומת זה היתה עליה של 8% ביצור החלב ועליה מחונה של 2,5% במוצרי הלול.

מה שנוגע ליצוא החקלאי,

לתוצרת שמכוונת ליצוא היתה עליה של 13% ואני כאן אינני יודע להבחין, אני אומר עליה של 13% בדולארים. כלומר, בהנחה שבשנה שעברה בשווקים הוץ תנודת המחירים היתה קטנה מאד אז זה למעשה פירוש הדבר שהיתה עליה ממשית של 13% ביצוא של תוצרת חקלאית טריה, שהסתכם ב-184 מיליון דולאר. גם ביצוא התוצרת החקלאית המעובדת היתה עליה של 14% וזה בעיקר בגלל זה שכמות פרי ההדר שנמסרה לתעשייה היתה יותר גדולה. גם

גדלו כמויות העגבניות שמגדלים לתעשייה במידה ניכרת לעומת השנים הקודמות כך שגם ביצור הזה של תוצרת חקלאית מעובדת היה גידול של 14%, וזה הגיע ל-87 מיליון דולאר. היצוא של תוצרת טריה ותוצרת מעובדת גם יחד הסתכם ב-272 מיליון דולאר.

זו הייתה שנה של תנודות בלתי צפויות במחירים. הייתה בשנה הזאת קפיצה גדולה של מחירי תוצרת כמו גרעינים, מספוא ומוצרי מזון אחרים בגלל המחסור והמחירים של גרעיני מספוא וחטיטה עלו ב-100%, סויה עלתה ב-200%. יחד עם זה עלו גם מחירי הבשר, האורז, הסוכר, הכותנה. זה גרם לכך שההוצאה למספוא, שזוהי הוצאה גדולה מאד בחשומות החקלאות, ההוצאה הזאת גדלה מאד, אם כי החקלאים לא הרגישו בזה בתשל"ג מפני שהמשיכו לקבל במשך השנה או חלק מהשנה שהיתה עליית המחירים את המספוא במחיר הקודם מתוך המלא שהיה בממשלה. במידה שהממשלה השתמשה כבר במספוא ושילמה יותר ביוקר הייתה סובסידיה של הממשלה וזה נמשך עד חודש ינואר 1974, כאשר הוחלט על צמצום הסובסידיות והעלאת מחירי המוצרים ולכן אז חל השינוי הגדול ומאז החקלאים משלמים בעד המספוא פחות או יותר את המחירים הריאליים שאותם משלמים בעד היבוא. אני עוד אחר כך בהמשך הדברים אגע בזה יותר בפירוט.

יחד עם זה אנחנו יודעים על ההתקרות הכללית שהיתה במשך השנה בארץ והיא גרמה לעליית המדד ואת המחירים לצרכן בערך ב-17%. זה השפיע על התקרות תשומות החקלאיות בערך ב-14%. לצרכן מצד אחד הייתה עלייה של מחירי התפוקה ומצד שני הייתה עלייה של מחירי התשומות וכתוצאה באופן נומינלי גדלה ההכנסה הנקיה של החקלאים, וההכנסה הנקיה כוללת את התמורה לעבודה עצמית, ריבית ורווח, היא גדלה ב-18,8% לעומת השנה הקודמת שזה לכאורה עלייה גדולה אבל אם נקח בחשבון את עליית מדד המחירים ב-17% הרי באופן ריאלי גדלה ההכנסה הנקיה של החקלאים ב-2%.

כאן קרה עוד משהו. אנחנו מדי שנה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בודקת את ההכנסה הממוצעת לחקלאים בהשוואה להכנסה למועסק במשק הלאומי. ומבדילה בין חקלאים בכלל, וזה כולל גם עובדים שכירים בחקלאות לבין הכנסה ממוצעת של בעל משק יהודי לעומת הכנסה ממוצעת למועסק במשק הלאומי. ההכנסה הממוצעת של בעל משק יהודי הגיעה ל-83% מההכנסה הממוצעת של מועסק במשק הלאומי, כאשר שנה לפני זה זה היה 85%.

א. שוֹטְטָק: מה פירוש? כלומר, אם ההכנסה הממוצעת במשק למועסק הוא 1200 לירות אז ההכנסה שלו הייתה 83% מ-1200 השנה, בתשל"ג.

ח. גבתי: בתשל"ב זה הגיע ל-85% ובתשל"א זה הגיע ל-89%. כלומר, אנחנו עדיים לירידה מתמדת באופן יחסי להכנסות החקלאים וזה נובע מכך שהחקלאים אינם משיגים את הגידול בהכנסה שיש במשק הכללי במדינה. זה לא בגלל ירידה בהכנסות אבל יש עלייה גדולה. למשל, בתשל"ג גידול ההכנסה הלאומית היה 26,4% וגידול ההכנסה הפרטית הפנויה בתשל"ג היה 27,5%. הגידול של ההכנסה של החקלאים היה 18%. זה מעמיק את הפרש או את הפער בין הממוצע של חקלאי בעל משק יהודי לבין ההכנסה הממוצעת של מועסק במשק הלאומי.

א. שוסיסק:

אדוני השר, מה פירוש הכנסה למועסק במשק אני מבין, הוא הרי מועסק באיזה מקום, מקבל שכר וזה ידוע שעושים סטטיסטיקה ממוצעת של שנה. האם בהכנסה של חקלאי נלקחים בחשבון כל הדברים שאינם אצל מועסק? הרי שם אי אפשר להגיד הכנסה פנויה משום שהוא חכר כך וכך ויצר לא לפי משכורת. כיצד מגיעים לאותם הדברים שאינם אצל המועסק?

ה. גבתי:

אם תסתכל בחוברת אז תראה שיש שם מה שקוראים חשבונאות ענף החקלאות לשנת תשל"ג, של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. שם יש טבלה והם קובעים בכל שנה מה היה סך הכל תפוקה חקלאית, מה הייתה התשומה הקנויה מסקטורים אחרים, מהו התוצר הנקי של החקלאות, מכאן נובעת מהי ההכנסה הנקיה הנובעת מחקלאות. אחרי שמורידים מזה שכר עבודה, ריבית ודמי חכירה מקבלים את ההכנסה הנקיה של בעלי משקים חקלאיים, בהשוואה לשנה שעברה, בהשוואה לשנים קודמות. זה אמור לכלל בעלי המשקים. אחר כך יש להם גם חלוקה של ההכנסה הזאת על מספר בעלי משק חקלאי. אני מדבר פה רק על יהודים, כי יש להם גם חשבון כללי שכולל בעלי משק ערביים ופועלים שכירים. אבל שם זה מגיע רק ל-72% מההכנסה הממוצעת. אני מדבר על הקבוצה של בעלי משק חקלאי יהודיים. זה כל מה שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נותנת.

א. שוסיסק:

הכוונה שלך שיש ירידה מדי שנה?

ה. גבתי:

זו השנה השלישית שיש ירידה. תשל"ב הייתה ירידה לעומת תשל"א. אני עכשיו אעבור לתשל"ד, לשנה הזאת. אצלנו הרי השנה החקלאית מתחילה באחד באוקטובר אז כמה ימים אחרי תחילת השנה התחילה המלחמה. השנה הזאת התחילה עם מה שקרה במלחמה ולא צריך להרבות בדברים. המלחמה שיבשה לחלוטין את מהלך העבודה בישובים החקלאיים. רוב האנשים בגיל העבודה בקבוצים ובמושבים ואת המשק בעצם קיימו הקשישים, ילדים ובמידה שהיתה עזרה גם אנשים זמניים. אני רוצה לציין שהמשק החקלאי כולו החארגן למופת ועובדה היא שלא פסק היצור ואספקת המזון לא הופרעה אפילו ליום אחד פרט להפרעות קלות שהיו בעיקר בקשר עם קשיי התחבורה. אף על פי שנמצאנו בעונת האסיף של הכותנה, גמר האסיף של פירות, של אגוזי-אדמה, היבולים בדרך כלל נאספו. נגרמו נזקים קלים פה ושם, אך הענפים לא נפגעו באופן יסודי. המשקים התגברו גם על ידי אילתורים רבים על קשיי התחבורה. יודעים שרוב המשאיות גוייסו ובכל זאת הצליחו להוביל למשקים את החומרים הדרושים בשביל היצור ולהוביל את התוצרת החקלאית.

בינתיים חזרו המגוייסיים

ומהלך העבודה חזר כמעט למסלול התקין, אולם אין ספק שאנחנו עד היום מרגישים בתוצאות של הימים הרעים ובעיקר בכמה ענפים. אם אתם רואים שיש היום מחסור בעגבניות אז זה מפני שלא נשתלו שטחים בגלל זה שהאנשים היו מגוייסיים, גם אחרי המלחמה במלואים, לא גדל יצור בשר העוף מפני שהלולנים גוייסו והנשים שנשארו בבית לבד לא חידשו את הלהקות עם קניית אפרוחים וגידולם, וזה מורגש עד היום הזה.

היה עוד דבר שאפשר לציין

אותו כפגיעה קשה מאד וזה בענף ההדרים. ראשית, עונת היצוא של הדרים באוקטובר, בגלל קשיי הקטיף ובעיקר קשיי הובלה לא יכלו לבצע ולקיים את תוכנית היצוא. מה שלא שלחו באוקטובר אי אפשר לשלוח אחר כך. זה נכון ביחס לכל התוצרת החקלאית וזה נכון ביחס להדרים. לפי האומדן

זה גרם נזק גדול של מיליונים רבים לענף ההדרים. על מצב הענף הזה אני עוד אתעכב לחוד וזה רק אחד הגורמים שהביאו למשבר שישנו כיום בענף הזה.

היום זה כבר סוף השליש השני של השנה ואנחנו יכולים לנסות לסכם את התוצאות של השנה הזאת. לעומת מה שהיה בתשל"ג הרי מבחינת תנאי האקלים השנה הזאת היא שנה טובה. הפחד הגדול שהיה לנו בראשית השנה בקשר למצב המים, שהכנרת ירדה לשפל כזה שאיננו זוכרים אותו, ואז החלטנו והודענו לחקלאים שנהיה נאלצים לקצץ את מכסות המים, את השמוש במים בשנת תשל"ד, ב-10% בינתיים, במשך החורף הזה ירדו גשמים טובים, ירדו בכמה איזורים בארץ מעל לממוצע ובכמה איזורים אחרים פחות או יותר כממוצע. קודם כל זה הקל במידה ניכרת על המצב במאגרי המים גם בכנרת וגם במאגרים של מי התהום. לכן לנוכח המצב הזה אנחנו בטלנו את הגזירה של הקצוץ, ואנחנו ערים לזה שאין בזה משום תקון יסודי לאורך ימים אבל אלו הם חיי שעה ואנחנו השנה איננו רואים שיש הכרח לקצץ את המכסות במים ואת השמוש במים בהתאם למכסות שישנן. הגשמים שירדו הם באופן מיוחד ירדו בחלק הדרומי של הארץ, בדרום ובנגב, בשפע רב. אגב, זה כבר כמה שנים שהופרה הפרופורציה בין הגשמים היורדים בדרום והגשמים היורדים בצפון. זה כשנתיים-שלוש שירדו באופן יחסי יותר גשמים בדלום מאשר בצפון. הגשמים שירדו הביאו יכול ברכה השנה לתבואות החורף. לא כמות הגשם אלא גם החלוקה של הגשמים היתה מתוכננת כפי שאנחנו לא היינו מסוגלים לתכנן יותר טוב. עכשיו התחילו לקצוץ חיסה ואנחנו מצפים ליכול גבוהה של החיסה, שיחקרב לפי הערכתנו ל-300,000 טון וזה בערך שני שלישי מהחיסה שאנחנו משתמשים בארץ, מהצריכה הכללית, ואנחנו מעריכים שהיכול יהיה ב-80-60 אלף טון יותר מאשר בשנה הקודמת אשר בה הגענו ל-220 אלף טון. הודות לגשמים אפשר היה להגדיל גם את השטחים של הכותנה ובעיקר בשטחי בעל שלא משקים אותם. היות ונאגרה כמות מים גדולה ויש רטיבות רבה בקרקע אז בכמה איזורים בארץ אפשר להגדיל את יכול הכותנה, ושטחי הכותנה גדלו השנה ב-50 אלף דונם לעומת השנה שעברה, וזה מתקרב ל-380 במקום 320 אלף בשנה שעברה וצפוי גם יכול טוב של פירות.

מה חלקה של רמת-הגולן בחיסה וחבואה?

ג. פת:

מעט מאוד. זה שטח קטן. נדמה לי שזה כ-20 אלף דונם. אני

ח. גבתי:

רוצה להגיד לכם שהינו לנו מושגים מוזרים על הגולן לפני שכבשנו אותו. אני זוכר שאחרי שכבשו את רמת הגולן שאל אותי מר ספיר המנחה - תגיד, אנחנו עוד נהיה זקוקים ליבוא של חיסה אחרי שהגולן בידינו? היה מושג שזה אסם החיסה. בסך הכל השטח המעובד שם הוא קטן ואיננו רואים שם את הנסים והנפלאות.

אך על אף ההפרעות שהגיוס גרם הרי היצוא החקלאי השנה, ואני מדבר עכשיו קודם כל על היצוא מחוץ להדרים, גדל לעומת השנה שעברה. גדל היצוא של האבוקדו בלמעלה מ-40%, גם יצוא הפרחים יותר גדול אם כי לא הגענו לתכנית שלנו, אבל בסך הכל היצוא החקלאי מחוץ להדרים, שמבוצע על ידי "אגרוסקו", גדל במידה ניכרת השנה. התגברנו גם פה על הקשיים של ההובלה וזה התנהל במישרין, פחות או יותר.

יש המשך הגדול גם ביצור החלב, אם כי בקצב הרבה יותר קטן מאשר בשנה שעברה. אנחנו עומדים שוב בחודשים האחרונים בפני עובדה של יצור החלב, כאשר לפני חצי שנה בערך היה הגידול

של 10% או 12% לעומת החודש המקביל של השנה שעברה, הרי בחודש אפריל אני חושב שהגידול היה רק של 2,5% וזה מסתבר שזה נובע בעיקר ממחירי החלב שהם אינם מכסים את הוצאות היצור והחקלאים בורחים קצת מזה.

המצב הקשה ביותר נוצר בענף ההדרים. בענף ההדרים היו כמה דברים. קודם כל הזכרתי כבר את הפיגור ביצוא שנבע ממצב המלחמה. גם השנה סבלו ההדרים מברד, בשנה שעברה היתה קרה והשנה היה ברד, שפגע בשטחים די גדולים. אבל הגורם העיקרי אולי לקשיים הוא שעקב ההתיקרות הגדולה שחלה גם בארץ וגם בעולם עלו הוצאות היצור בארץ במידה גדולה מאד, הוצאות ההובלה עלו מאד, שירותי השווק בחו"ל קפצו במידה גדולה מאד והמחירים שהיו להדרים עלו אמנם אבל לא במידה כזאת שהם מסוגלים לקזז את ההוצאות. אפשר להגיד שמחירי פוג היו הרבה יותר גדולים מאשר לפני שנה אבל אך אנחנו מסכמים עכשיו את העונה אז מסתבר שלמיכל "שמוטי", לתיבה קטנה של "שמוטי" קבלנו השנה ב-3 סנט בממוצע פחות, באשכוליות קבלנו 21 סנט פחות. כאן היתה הירידה הגדולה לעומת השנה שעברה. יש להניח שב"ולנסיה" המצב יהיה יותר טוב. כנראה שהבקוש היה יותר קטן מאשר ההיצע. כאשר צריך לשלם שם בעד אשכולית זה עולה הון חועפות והמתון שישינו בארצות אירופה וההתיקרות הכללית נחנו את אותותיהם.

לנוכח התמונה הזאת אם אנחנו לוקחים בחשבון שההוצאות בארץ בקסיף, במיון, באריזה, בהובלה, גדלו ב-30% וההכנסה היתה יותר קטנה מאשר בשנה שעברה אז מכאן מסתבר הפער הגדול שנוצר בהכנסה הנקיה. יש לנו מספרים שבמשך שנים עמדה ההכנסה הנקיה לדונם "שמוטי" על 450 לירות וזה צריך לכסות את ההשקעה, את ההון על ההשקעה, עבודה עצמית. השנה, לפני החישובים שיש לנו עד עכשיו, מה שנשאר לפרדסם זה 80 לירות. באשכוליות, אף על פי שהירידה במחיר היתה יותר גדולה התמונה הכללית היא יותר טובה. באשכוליות על אף הירידה המצב הוא יותר טוב כי לפני שנה האשכוליות היו רווחיות הרבה יותר והם השאירו כ-900 לירות לדונם ועכשיו, אחרי הירידה בכל זאת נשארו כ-400 או 450 לירות. כלומר הירידה היא גדולה מאד אבל בכל זאת נשארה איזו הכנסה.

לפי חומר שיש לנו על יבולים בעולם בחמש השנים הקרובות ועל נטיעות שניטעו, באיזור הים התיכון באופן מיוחד, אז נראית חזות די קשה לענף כולו. אז אם נצרף את שלושת הדברים יחס אז מובן מדוע הענף הזה נמצא עכשיו במצב של משבר, אנחנו סבורים שיש צורך לעשות פעולה רצינית בשביל לעזור לעבור את התקופה הזאת, ומניחים שבכל זאת זה מצב שיטחנה. ועדת הכלכלה של הכנסת המליצה לתת הלוואה, לעת עתה מבלי לקבוע את תנאי הפרעון ואת זמן הפרעון, של 50 מיליון לירות כדי לאפשר לפרדסנים לעבד את הפרדסים. זה בוצע בצורה זאת או אחרת אבל בוצע עכשיו.

א. ברום: זה בבצוע, שלשום משכו את הכסף.

ח. גבתי:

אנחנו עכשיו מנתחים את כל החומר והסיכומים של העונה הזאת בשביל לראות את התמונה הכללית ובהתאם לכך אנחנו מניחים הצעה באיזו צורה לסייע לענף ההדרים כדי שיוכל לעבור את תקופת המשבר. בנגוד למה שהיה בשנה שעברה הרי לפי החישובים שנעשו עכשיו הרי היצור החקלאי השנה, בחשל"ד, יגדל במונחים ריאליים לפי הערכתנו בערך ב-9% לעומת אפס גידול בחשל"ג ואחר כך 7% ו-11% בשנתיים הקודמות. זה בעיקר יהיה בגידולי פלחה, חיטה, כותנה, אבוקדו, בשר עוף ובעיקר הודים. במחירים שוטפים אנחנו מניחים שערך החפוקה החקלאית יגיע ל-4,5 מיליארד לירות

לעומת 3,5 או 3,6 מיליארד בשנה שעברה. כאשר אי אפשר לעשות שום אמן
אין זה ישפיע על ההכנסה הנקיה של החקלאי. יש התקרות עצומה של הדלק,
של דשנים כימיים ופה בכלל יש מחסור גדול בעולם כולו, חמרי הדברה,
מכונות, זה עומד לעומת עליית המחירים של התוצרת החקלאית וזה קשה
מאד עכשיו להעריך. צריך לקחת בחשבון עוד דבר - עליית המחירים הגדולה
בעולם היא גם השפיעה באופן חיובי על כמה ענפים. לדוגמא: מחירי החיטה
הגיעו לפני כחודשיים ל-200 דולאר הטונה לעומת 70 דולאר לפני תחילת
העליה. עכשיו זה ירד קצת ועומד על 170 דולאר הטונה. הרי זה השפיע
על המחירים שיקבל החקלאי בעד החיטה שלו פה. בשנה שעברה קיבלו החקלאים
460 לירות לטונה חיטה, הממשלה קונה את כל החיטה והיא שילמה סכום זה.
עכשיו נקבע מחיר החיטה ל-770 לירות וזה פחות או יותר תואם את המחירים
שהממשלה משלמת היום בעד חיטה בחו"ל. זה גם תואם עוד דבר, היות ועלו
גם המחירים של גרעיני המספוא עלו. היום המשקים משלמים בעד מספוא
600 לירות הטונה, בעד סורגום, בעד תירס. היה ברור שהם יקבעו מחיר
יותר נמוך לחיטה אז לא תהיה כל כדאיות למכור את החיטה. הערך המזוני
של החיטה הוא יותר גבוה מאשר של הסורגום. את זה יש לו בבית, את
הסורגום הוא צריך להביא, את החיטה הוא צריך להוביל למחסנים על חשבון
ואז היתה סכנה שאם יקבעו מחיר שאיננו נמצא בפרופורציה מתאימה בין
מחיר החיטה ומחיר גרעיני המספוא אז החיטה במקום שתשמש לקמח היא תאכל
על ידי בעלי חיים.

בלי ספק, אם כן, שבענף הזה
ישנה הטבה ניכרת. יש עוד ענף אחד שהוא נהנה מעליית המחירים וזה ענף
הכותנה. מחירי הכותנה קפצו בשנה שעברה כמעט ב-100%.

היום זה בערך 1550 דולאר
לסון.

א. ברום:

ת. גבתי:
זה גם מסביר את המאמצים
הגדולים שהחקלאים עשו השנה
להגדיל את שטחי הכותנה, כי זה ענף מכניס. על כן, מתוך התשבץ הזה
של עליית הוצאות ועליית הכנסות בענפים מסוימים לעומת זה, יש הבדלים
גדולים. למשל, מלבד ההדרים אחד הענפים הנמצא במצוקה כלכלית קשה זה
ענף המטעים, הפירות. מחירי הפירות השנה היו כמעט באותה רמה כמו
המחירים שהיו לפני שנה. זה נקבע על ידי היצע ובקושי. תפוחים ואגסים
אינם ליצוא אז אם יש עוד 10 אלפים טון תפוחים או אגסים זה מוריד
את המחיר וזה גורם לכך שההוצאות הגדולות לעבוד, למיזן, לאחסון,
הפרו את המאזן.

היו"ר - י. קרגמן:
היו תקופות שהשמידו את העודפים.
כשיש שפע המחירים פחות או
יותר נורמאליים, אבל כשיש שפע החקלאי רוצה לקבל תמורה.

ת. גבתי:
רבותי, אני הדגשתי את זה בכדי
שהתמונה תהיה ברורה. יש
אנשים שהם נהנים ויש אנשים שהם סובלים וסובלים קשה ועלולות להיות
לזה תוצאות, כי מה לעשות אבל החקלאים השתכללו מאד בשנים האחרונות
בכשרם לעשות חשבונות. יש תורה שלמה של אלטרנטיבות, אז עכשיו הם
אומרים - למה אני צריך להחזיק את התפוחים האלה, אני אמכור אותם, במים
האלה אני אעשה כותנה ואז אני מרוויח פני שניים, אם כי איננו בטוח כי
גם בשנה הבאה יקבל את מחיר הכותנה, אבל כשהוא רואה שזה לא מכניס
אז לא עושים.

אחד התפקידים שלנו זה לווסת את התנודות האלה ואם לא עוצרים ככל האפשר תהיה מפולת. צריכים להרחיב את אותם הענפים ששם אנחנו איננו מוגבלים בשוק המקומי. במידה שאתה מייצר יותר יש לך מוצא של יצוא. לכן אני אומר שאי אפשר עכשיו לעשות שום הערכות בקשר להכנסה.

אני רוצה לציין עוד דבר. בענפי בעלי החיים, חלב, ביצים, בשר, פה המחירים או שנקבעים על ידי הממשלה או שנקבע מחיר מינימום שהממשלה אתראית לו. את המחירים קובעים בדרך כלל פעם בשנה. כעת, במצב האינפלציה שישנו בארץ, נוצר מצב שאחרי שנקבע המחיר והועלה במידה גדולה מאד בחודש ינואר הרי מינואר ועד עכשיו חלו שינויים גדולים. התייקר היצור ואנחנו קבלנו תביעה מהחקלאים שצריך להעלות את מחיר החלב מ-90 אג"ל ל-120 אג"ל. אז יכול להיות ש-1,2 לירות זה ממולח מדי אבל שנתבעת תוספת ניכרת בזה אין ספק ולזה יש אינדיקציות בירידת היצור.

המחירים לתוצרת החקלאית קבועים על ידכם או על ידי ועדת המחירים.

ע. פיינרמן:

למשל מחירי החלב, מחירי הביצים?

ה. גבתי:
כל זה נקבע על ידי שלושה משרדים: משרד המסחר ותעשייה, משרד האוצר ומשרד החקלאות. אין אפשרות להעלות את המחירים והמחירים האלה כוללים, התמורה שהחקלאי מקבל אחרי קצוץ הסובסידיות עוד כוללים סובסידיות. גם היום הצרכן עוד איננו משלם בעד החלב את מלוא המחיר, איננו משלם גם את מלוא מחיר הביצה. על כן אני מעיר את זה מפני שאנחנו צריכים השנה להיות הרבה יותר גמישים וצריך לבדוק ולהתאים את מחירי התוצרת והתמורה, זה יכול להיות גם סובסידיה, את התמורה שצריך לקבל לפי השינויים והתמורות שמתחוללים במערך המחירים הכללי בארץ.

עכשיו אני רוצה למנות כמה יעדים שאנחנו רואים כיעדים עיקריים בפעולת המשרד בשנה הקרובה. קודם כל אנחנו רואים את הצורך להבטיח אספקת מזון שוטפת ללא הפרעות. בשנה האחרונה הייתה אספקת המזון לכל סוגיו כמעט ללא הפרעות פרט למחסור בביצים תקופה מסוימת בגלל סיבות שונות, כמו ירידה בהטלה, אנחנו מקווים שהשנה אנחנו נוכל לספק תוצרת חקלאית ללא הפרעות. יש לנו כבר עכשיו במלאי יותר מ-40 מיליון ביצים שאנחנו חוסכים לאותה עונה כאשר יש ירידה בהטלה ואני מקווה שיהיה בסדר. אנחנו השנה למעשה כמעט ולא מפעילים את מכסות היצור, לא בחלב ולא בביצים ולא בבשר עוף. כלומר, בשביל למנוע מחסור אמרנו שייצר כל אחד כמה שהוא יכול. הודות לזה יש לנו עלייה - הייתה עלייה ניכרת ביצור החלב, יש עלייה ביצור הביצים ומורגשת עלייה גם ביצור בשר העוף. אנחנו לא הפעלנו את המכסות אבל לא בטלנו אותן. בכל הדרכים, אם על ידי עדוד היצור, על ידי מתן חופש ליצר כמה שרוצים ואם על ידי גמישות בקביעת המחירים בהתאם לתנודות של הוצאות התשומות אז אנחנו רואים את זה כתפקיד עקרי לדאוג לכך שתימשך אספקה רצופה של מזון. אנחנו איננו יכולים להיות אחראים בעונות מסוימות, בירקות בעיקר, שיהיה מחסור מסוים. יש כפי שהזכרתי עוד היום את התוצאות של המלחמה, אבל יחד עם זה אנחנו מקווים שתוך חודש ימים אז גם המחסור והצמצום שישנם היום, בעיקר בעגבניות, שגם זה יסתיים.

העניין השני הוא עניין היצוא

והרחבתו. בעניין ההדרים כבר הזכרתי שאנחנו חייבים לעשות כל מה

שאפשר בשביל לחקן את המצב, להכריא את המצב ויש פה בעיות די סבוכות. יש בעיות שנוגעות לפרדס, ואנחנו עשינו הרבה בשנים האחרונות בשביל להעלות את היבולים בפרדסים, ויש בעיות שקשורות בשווק, בצורות השווק, בצורות ההתחשבות בעד השווק, שבוזה עוסקת עכשיו מועצת ההדריים. כפי שאמרת אנחנו מכינים הצעה איך לעזור, איך לסייע לענף הזה להתגבר על הנזקים וההפסדים שנגרמו לו בשנה שעברה.

אנחנו רואים את עניין היצוא כחשוב מפני שזה נותן לנו אפשרות להמשיך ולפתח את היצוא בענפים מסוימים גם על אף המגבלות של השוק המקומי ועל אף המגבלות של המים. אנחנו מכוונים את המאמצים לענפים האינטנסיביים מאד, כמו חממות, בת-צמיחה. אנחנו בשנה שעברה עשינו נסיון, אמנם בקנה-מידה לא גדול אלא של כמה דונמים, בישוב חדש בנגב, שהוא יהיה מבוסס על בת-צמיחה, שזה אותו המבנה כמו החממות רק בלי החמום, לעגבניות. עגבניות מזן מסוימים ליצוא. הנסיון השנה הצליח מאד, היה יכול גבוה אף על פי שאלה מתיישבים חדשים וגם השווק היה בסדר והיחה הכנסה טובה. עכשיו מוסיפים עוד כמה עשרות דונמים. אנחנו רואים בזה התחלה של פתוח ענף יצוא חדש שעד עכשיו לא עסקנו בו.

באיזו דרך מובילים את זה?

ג. פת:

באופרון. אל תשאל כמה עולה עגבניה עד שהיא מגיעה לאירופה. זה בעונת ההורף. אתה יכול לעשות את החשבון שכל עגבניה עולה בערך חצי לירה ויחד עם זה הקונים מוכנים להתחייב לקבל כמויות הרבה יותר גדולות מאשר אנחנו משווקים היום.

ח. גבת:

היעד החשוב ביותר מכל אלה, אף על פי שאני לא מעמיד אותו בראשונה, זה עניין המים. פתוח מקורות המים. מצוקת המים שלנו ידועה ואנחנו יודעים כבר שאין לנו, כמעט ואין לנו מקורות מים שעוד לא גילינו אותם. זה לא אומר שלא נמצא בקדוח פה או בקדוח שם קצת מים אבל אין לצפות לתוספת מים וצינורות בשנים הבאות. אני רוצה להגיד שגם החזון של התפלת מי-ים, שאנחנו שגינו בו במשך שנים, הולך ומתרחק. משבר האנרגיה, ביחוד ונדלק, הפך את כל החשבונות של הפקת מים. קודם סברנו שנוכל להגיע לזה שנמתיק מי-ים בלירה, לירה ועשרים, לירה וחצי קוב, עכשיו מדברים כבר על 5 או 6 לירות. על כל פנים בתקופה הקרובה, עד שיוקם כור גרעיני לחשמל אז ספק אם נוכל להפיק כמויות מים ניכרות בדרך זו.

ישנם בעצם שני אמצעים בידינו - האמצעי האחד וזהו הפעולה שאנחנו עושים ליעול השמוש במים ועשינו בשטח זה בשלוש השנים האחרונות דברים גדולים, השקיעו הרבה כסף וזה בעיקר מבספי המליון של הבנק העולמי, שעל ידי שינויים בשיטות ההשקיה והחלפת הצנרות הגענו לחיסכון ניכר במים ואנחנו ממשיכים בזה עכשיו. במלווה החדש מהבנק העולמי, שאושר לנו לפני כמה חודשים, של 35 מיליון דולאר, נוסף ל-20 מיליון דולאר הראשונים, תופס הסעיף הזה של יעול השמוש במים מקום מכובד מאד. יתר הכסף מיועד לפתוח ענפי יצוא וענפי בעלי-חיים. כלומר, זה נותן את האפשרות באותם המים לייצר יותר. אין פירוש הדבר שיהיו לך יותר מים אבל באותם המים אנחנו מייצרים כבר כמה שנים כל שנה יותר אף על פי שכמות המים שמשתמשים בה אינה גדלה. זו התוצאה מיעול השמוש במים. אם יש לזה גבול או לא אינני יודע.

המקור השני זה שמוש חוזר במי

ביוב. אני רוצה להגיד שהיום זה המקור העיקרי שאנחנו רואים בו כמים

נוספים בעשור הקרוב. זה מחייב עכשיו השקעות עצומות, וגם למטרה זאת התקבל מלווה מהבנק העולמי, קודם כל של סילוק מי הביוב ואחר כך שהורם והשבתם. אנחנו עכשיו יושבים על התכניות של פתוח השבת מי הביוב בכמה מרכזים גדולים. אנחנו התחלנו לפני כמה שנים בגוש דן בשיטה הזאת של אגני החימצון. ברור לנו היום שבקנה מידה גדול ולעתיד לבוא צריך להיות שהור מכני. זה יקר, כרוך בהשקעות גדולות, אבל זוהי הדרך להבטיח לקבל מים שאפשר להשתמש בהם ואני לא אפריז ואומר לשתיית תה מחדש אבל לפחות להשקיה בלי הגבלות. כי כיום השמוש במי ביוב להשקיה מוגבל רק לסוגים מסויימים של גידולים, וירקות, למשל, אי אפשר לגדל במים האלה. אנחנו רוצים להגיע לדרגת שהור כזאת שאפשר יהיה להשתמש במים האלה בלי הגבלה.

אלה הדברים שאנחנו נצטרך להזיז אותם בשנה הבאה בקצב מהיר כי לנוכח המצב היום, כאשר הבקוש למים לצרכים ביתיים ולצרכי תעשייה הולך וגדל, זה יחייב להקטין את השמוש במים לחקלאות. בשביל למנוע את זה אנחנו צריכים להגיע למצב שנוכל להקטין את הקצבת המים הנקיים לחקלאות ותמורת זאת לתת לחקלאים מי ביוב מטוהרים.

היו"ר - י. קרגמן: אני רוצה להודיע לחברי

הועדה שבסוף הישיבה אני אעמיד להצבעה את ההצעה בדבר ההלוואה לקבוצים. אבקש לא להתפזר.

מ. דרובלס:

אני רוצה לשאול את כבוד השר, בתקציב מופיע בהתנחלות 75 מיליון לירות. לעומת התקציב של אשתקד ובהתחשב שנוספו ישובים חדשים בשנה שעברה והשנה ובהתחשב בעובדה שאנחנו נצטרך גם השנה, אני מקווה, להעלות ישובים חדשים, למה יספיק התקציב הזה? אני מכיר מקרוב את בעיית ההתיישבות החדשה וידוע לי שהרבה ישובים מתקשים מבחינת השגת הכספים הדרושים בפתוח משקם. מסופק אני שבתקציב כזה אפשר יהיה לפתח התנחלות בצורה כמו שאנחנו היינו רוצים לראות אותה.

דוגמא שניה שאני רוצה לשאול את כבוד השר ויכול להיות שכבוד השר יענה לי שזה לא נוגע למשרד החקלאות - ישוב נח"ל-סיני או זרח לפני שנתיים ועד היום לא הוקם שום מבנה קבע במקום, עד היום אין שם בתים, בתי מגורים, ואנשים היים שם בצורת האחוזות. מחנה צבאי לכל דבר, ומיותר לציין שבתנאים כאלה קשה מאד לקלוט משפחות כי בסופו של דבר צריכות לשבת שם משפחות. במקרה הישוב הזה שייך למשקי חירות-בית"ר. אם לא נעשה משהו בכיוון זה במהרה הרי התוצאות תהיינה קשות מאד.

שאלה נוספת היא בדבר חלוקת המים. ידועים לנו הקשיים של המים שבהם עומדת כיום החקלאות. אגב, אני לא חושב שאנחנו עושים את הכל בנידון, הכספים שהושקעו בעיקר למציאת פתרונות אחרים הם קטנים ביותר, 2 מיליון לירות בסך הכל, וכמובן שבדרך זו יקח הרבה שנים עד שאנחנו נמצא את הפתרון המתאים שהיה רצוי לנו. אבל זו רק הערה דרך אגב. כוונתי בקשר לחלוקת המכסות. אני אהן דוגמא אחת. בגליל ישנם 34 קבוצים ובמקרה ישנם גם 34 מושבים. 34 קבוצים מחזיקים מכסה של 114 מיליון קוב מים לעומת ה-34 מושבים בגליל שיש להם בקושי 12% מכלל מכסת המים של אותם ה-34 קבוצים. אין גינתן להסביר את התופעה כי אין פחות אוכלוסיה במושבים מאשר בקבוצים, אולי להיפך, כי נכון שהקבוץ מתוכנן ל-80 או 100 יחידות, קיימים בפועל הרבה פחות. במושבים אנחנו עדים שבני המושבים רוצים להקלט במושב ובלו לקחת בחשבון אפילו את בני המושבים אלא גם את יושבי הקבע

כמובן שבמכסות מים כאלה לא ניתן לפתח חקלאות. האם כבוד השר לא חושב שהגיע הזמן לעשות רביזיה בחלוקת המים שחולקה פעם באופן היסטורי והיום היא לא אקטואליה?

שאלה נוספת בדבר הרווחיות בביצים. אנחנו יודעים שישנם משקים ובעיקר משק ההר אשר מחקיימים מענף אחד ויחיד והוא ענף הביצים. נכון שהשר אמר שהשנה הגדלנו את המכסות אבל המכסות לא בוטלו, התכנון הוא קיים. אנחנו אשרנו השנה יצור חופשי. ישוברים שמתקיימים בלבד מענף אחד ויחיד של ביצים יש להם מיכסת ביצים של 220 אלף ביצה. מהו המחיר למשפחה, מהו הרווח על ביצה שישנה והאם מ-220 אלף ביצים משפחה יכולה להתקיים, בשעה שאנחנו יודעים שהמשפחות האלה הן בעיקר משפחות מרובות ילדים. כמו כן, הישובים האלה הם ישובים מרוחקים מהעיר, שלעבודת חוץ נוספת קשה להם לצאת והאם 220 אלף ביצה זה מספיק בכדי לקיים משפחה בנוסף לכך שאם השנה אפשר לגדל ביצים באופן חופשי הרי אותם הישובים שהם ינסו לתכנן מבנים ליותר מ-220 אלף ביצים ישקיעו את מיטב כספם לפתוח ואין להם בטחון מה יהיה בשנה הבאה. מכיון שאנחנו היינו עדים לתופעות בשנה שעברה שחקלאי היה משלם 9 אג"קנס על כל ביצה מחוץ לתכנון שהיה מייצר. במידה והדבר הזה יחזור הרי הוא לא יכול היום להשקיע בפתוח כל עוד אינו בטוח שיוכל לקבל את אותה המכסה. יכול להיות שלישוברים אחרים יש חשוב אחר או שיש להם את המבנים ואז הם יכולים לייצר או שהוא מקווה שבאיזו שהיא צורה הוא יסתדר. אבל האזרח הישר, שאנחנו לא מחנכים אותו ואסור לנו לחנך אותו שהוא יהיה עבריין, שהוא יעשה ואחר כך הוא יקבל את המכסה אז הוא לא יכול ללכת לקראת זה. לכן אני אודה לכבוד השר אם הוא יועיל לענות לי על המחיר של הרווח בביצה ומה בדבר הגדלת המכסות באותם איזורים שהם מוגבלים בענפים אחרים ואין משם יצור אחר.

ובהקשר לכך, אם אני כבר נמצא בהר, בדבר הפירות. נכון שכבוד השר אמר שכנראה שהשנה תהיה שנה ברוכה בפירות וח"כ שוסטק ברוך על כך ואמר שהלואי ויהיו לנו עודפים כל שנה, אותי מדאיגה דווקא העובדה הזו של שנת הברכה בפירות ואם אנחנו נקח ונשווה איזוני ארץ שונים, למשל בהר, טונה אפרסק מדונם אפרסק אפשר לקבל שני טון. השנה אנחנו יודעים שהיא תהיה כנראה שנה ברוכה, מה יהיו המחירים של האפרסקים, האם החקלאים יוציאו את המחיר של התשומה שהם השקיעו בכך ואם לא - מה יהיה איתם כשעיקר פרנסתם על אותו ענף המטע. מכיון שבין איזור אחד שבו מקבלים יכול הרבה יותר גדול אז נניח שפחות או יותר הוא יכול להוציא את ההוצאות. אבל לעומת ישוב אחר, איפה שהיכול הוא יותר נמוך בגלל תנאי הקרקע והאיזור הרי ישנה ככנה שכל החקלאים האלה לא יוציאו את כספם ואז קיומם יהיה בסכנה.

בדבר מחירי הפטימים אנחנו עדים עכשיו למחירים גבוהים מאד ולעומת זאת המשקים עומדים עם תוצרת בלולים ולא יכולים להוציא אותה. מוציאים היום עופות בגיל 13 שבועות. ברגע שחקלאי מוציא עופות בגיל 13 שבועות במקום בגיל 9 שבועות שהוא צריך להתחיל ולגמור ב-11, אם הוא מתחיל בשבוע ה-13 הרי ההפסד מוגדל. התעניינותי קמת בעניין הזה ונאמר לי כי אחד מהדברים הם שהמשחטות הפעילו קרטל, קבעו מחיר, אינם מוכנים להוריד את המחיר, והחקלאי מוכן למכור את התוצרת שלו ברגע שיוציא אותה יותר מוקדם במחיר יותר זול, והעיקר שיוציאו את. המשחטות הן הצרכנים העיקריים של הפטום ואם הם לא מורידים את המחיר זה משפיע על השוק. חלק מהמשחטות הן של החקלאים והם בעצמם קובעים את זה. אם ח"כ קורן אמר לי שחלק מהמשחטות הן של החקלאים זה נכון. יש גם משחטות פרטיות. לדוגמא: משחטה באיזור ירושלים שהיא הוקמה על מנת לשרת את האיזור היא צריכה להתחיל להציא את התוצרת של המשקים. היא מוכנה להוריד את המחיר אבל היות וישנה החלטה של המשחטות

הארציות אסור להם להוריד את המחיר וכתוצאה מזה הם לא יכולים למכור יותר בזול. יש קרטל והם לא יכולים להוריד את המחירים. זה בדוק.

א. ברום: מה זה יש קרטל? אם הוא רוצה להוריד שיוריד וישווק.

מ. דרובלס: יש קרטל, הקרטל הוקם ונמצא בארגון המשחטות וארגון המשחטות הקימו את הקרטל והם קובעים את המחיר. מר ברום, אני מציע לבדוק את זה.

אם אני מדבר בשטח הלול ישנו דבר קטן שאשחקד דברתי עליו עם שר החקלאות ואמר לי שזה נכון אבל שום דבר לא נעשה בנידון. וזה מתקן לנקוי כלובים. החקלאי שולח את העופות שלו בכלובים, הכלובים מגיעים למשחטות ולשווקים, הכלובים האלה מעבירים את כל המחלות שישנן. האם זה כל כך קשה, אדוני השר, להוציא תקנה ולחייב הן את הסיטונאים והן את המשחטות שכלוב אשר הגיע לשוק לא יחזור למשק במידה והוא לא יהיה מחוטא. הרי זה אחד הדברים הקטנים ביותר. לעומת זאת אנחנו מוציאים אלפי מיליונים לירות לכל מיני תרופות למחלות וכו'. כבוד השר אמר שזה נכון, ניתן לעשות את זאת אבל עובדה ששום דבר לא נעשה ואני אודה לכבוד השר אם יסביר האם יש תכניות כלשהן במשרד החקלאות להתגבר על הבעיה הזאת.

ומכאן שאלה בקשר לפקוח על חומרים מיובאים כגון קמח דגים. אנחנו יודעים שקמח הדגים שמיובא ארצה הוא במצב גרוע ביותר. הוא גם מעביר מחלות, כגון מחלת התמונלה החלבון שלו ירוד ביותר, יש לקבוע תקן של בדיקת אותם החומרים שאנחנו מוציאים עליהם את מיטב כספנו ובנוסף לכך אותם החומרים אשר אנחנו נתונים בתערובת אנחנו לא מוציאים ומקבלים את התוצאה מכך.

שאלה נוספת בדבר פער התווך. הכנסת מתייחסת לפער התווך הרבה מאד אבל המצב לא משתפר אלא להיפך, הוא הולך ונהיה רע מיום ליום. בפירות פער התווך השנה כבר עומד בסביבות 200%, בדברים אחרים 150% ויותר. אני ניסיתי לחפש נתונים בעולם והיה לי קצת קשה להגיע ולמצוא פער תווך גבוה כזה. אני חושב שאנחנו חייבים לתת את הדעת בנקודה זאת.

ושאלה אחרונה, אדוני השר, משקי חירות ובי"ת בקשו ומבקשים מזה 5 שנים ישוב ברמת הגולן. מהי הסיבה שלא מאפשרים למשקי חירות ובי"ת, למרות שיש להם גרעינים לכך, לעלות לרמת הגולן. התמזל מזלנו כבר במקום אחר שבו כן אישרו לנו כביכול וזה בגוש עציון ואני מתכוון לחפורית, הגשנו רשימות של 80 משפחות אשר היו מוכנות לעלות להתנחל, פעמיים הגרעינים כבר התפזרו, הובטח להם שבכל זאת יעלו ועד היום לא נעשה שום דבר בקשר לאיש את הנקודה חפורית, שהיא כבר כן אושרה באופן רשמי, ובקשר לרמת הגולן גם לזאת לא הגענו, מכיון שלא מאשרים לנו לעלות לשם.

א. אפרת: שלושה דברים שצריך לציין אותם כתופעה מיוחדת במינה, שבראשה עומד משרד החקלאות במשק הישראלי ובחברה הישראלית, עומד בראש המהפיכה החקלאית שהיא המובילה של כל המשק, גם המובילה של הקידום בתעשייה ובשירותים. יש חשש שמא החקלאות והמוסד העומד בראשה עלול להפסיד את ה"ליבר שיפ", מבחינה תקציבית, מבחינת פתוח, אפשרויות ומבחינת היכולת להגיש את השירותים האופטימאליים בתנאים האופטימאליים לחקלאות.

החשש הזה מתבטא בכמה וכמה שטחים. כמובן שהכל מדובר היום על תקציב, התקציבים העומדים לרשות פתוח כל האפשרויות לקידום החקלאות. לי אין כל ספק, לאו דווקא כחקלאי אלא כאדם אשר עוקב אחרי כל יתר הענפים, אין כל ספק שלמרות שביצור וביצוא במיליארדים התעשייה זונקת קדימה, הגורם המוביל בקידום כל המשק כולו ישאר האספקה החקלאית. הייתי לוקח לא רק כסימן היכר אלא כדבר הראשון שהוא קובע משהו מוסרי-חברתי, וזה מה שקרה במלחמה האחרונה, שסופקה תוצרת חקלאית טריה לצבא עצום, בהשוואה לישוב כולו, לאוכלוסיה, ונדמה לי שאפילו היצוא לא נפגע בסובסטינציה שלו אלא הוא אחרי זמן קצר חזר ונכנס לתלם. זה בסיס בריא ולא כדאי להוסיף עוד כמה וכמה אלמנטים חיוביים מפאת חוסר הזמן.

אני אמרתי קודם שמה שאני חושש הוא שמא נחלשה האפשרות ליצור את התנאים האופטימאליים הטובים לקידום החקלאות וזה בכמה שטחים. נתחיל מעניין המים. ראשית, בסוף הקיץ הייתה בהלה, אני חושש קצת בפני הרגיעה שבייא עלינו החורף הטוב. במידה שכך זה יהווה וכוחים בין החקלאות ובין הממשלה אז נדמה לי שעניין פתוח מקורות המים לא זכה להקשבה נאותה ולהקצבה נאותה. היה וכוח, אינני יודע איך הוא נסתיים, אבל כך הרושם שלי. אני מקבל את זה שבתנאים הקשים שלנו חסכון ושימוש חוזר במי ביוב עומדים בראש הדאגה אבל נדמה לי שהיה וכוח על זה שניתן עוד לפתח חפושים אחרי מי תהום, ואני רוצה הייתי לדעת אם לזה ניתן התקציב המתאים לשנתיים-שלוש הקרובות.

הדבר האחר שהוא איננו יכול לתת אולי הרבה, אבל יש עוד אמצעים טכניים מכניים שהתעשייה עצמה מחזירה לעצמה את מימיה, ושימוש חוזר למים לא רק על ידי זה שהם זורמים לביוב ובביוב מטהרים אותם אלא התעשייה עצמה חייבת מבלי שהיא תפסיד את המים בזרימה צדדית להשתמש במים חוזרים. הדבר הזה כבר נוטה, אני קראתי בזמן האחרון שיש נסיונות טובים מאד בארצות האחרות. דם אצלנו יש נסיונות אבל הם לא התפתחו כראוי. אני שמעתי בדברי השר על עניין סילוק שפכים אבל לא שמעתי על שימוש חוזר בתעשייה. נדמה לי שפה החסכון יותר גדול מכיון שהוא איננו מחייב הובלה למרחקים. ולעניין של מי-תהום לא הייתי רוצה הרבה לומר פה, אני הייתי רוצה רק לקבל תשובה לזה.

הדבר השני הוא שאני מציין לטובה פה שגם לפי המספרים שפורסמו לאחרונה החקלאות עומדת בראש הקדשת כספים ומחקר ולמתקני מחקר. המדובר באחוזים. היא צועדת קדימה בצורה בזאת שכל מי שעומד אחריה נמצא בפגור רב, התעשייה והשירותים נמצאים בפגור רב. אני רואה בתקציב של היום גם כן שאתם שומרים על זה ותבוא עליכם הברכה. לפי דעתי החקלאות היא כל כך רגישה לתמורות שאנחנו לא שולטים בהן שנדמה לי שזה הדבר העיקרי. אני יכול לומר שלפעמים יש לי חשש שמחקרים מסוימים מוקדשים או מנוצלים לכך שהחקלאות עושה קצת יותר מיני קומבינציות בהעברה מענף לענף, מענף יותר מדי מהפכני ויותר מדי מואץ בהתאם לצרכי השוק. כמובן שפה יש שאלה מסוימת אבל אין ספק שהמחקרים ומתקני המחקר צריכים לשמור על תקציביהם.

עכשיו אני רוצה להתעכב על עניין

המימון. אני רואה שבציית האשראי והמימון עד היום היא אחד הנושאים הקשים. בדף הזה שמדברים על החשבונואות יש 125 מיליון לירות ריבית ודמי חכירה, אם אנחנו ניקח את זה מהכנסה נקיה של בעלי משקים חקלאיים אנחנו נראה שזה ריבית די גבוהה. אני חושב שה-125 מיליון עוד לא מבטאים את הכל. עומדת השאלה עכשיו של הריבית על השקעות והייתי רוצה שבהזדמנות זאת כשאנחנו יושבים בוועדת הכספים ואנחנו עומדים לדון על נושאים אלה ששר החקלאות והצוות שלו יביעו את דעתם הברורה לגבי עניין של ריבית על השקעות פתוח. יתכן מאד שאנחנו חייבים לדון על כך לא במתכונת המקובלת על כלל השקעות פתוח אלא למצוא את הדרך הסלקטיבית

ולדעת באיזה מקום עומדת החקלאות בעניין זה. אני ראייתי פה דבר שבמימון עצמי גבוה מאד של החקלאות בתכניות הפתוח בהשוואה לענפים אחרים. למשל ראייתי שבמפעלים האיזוריים המימון העצמי הוא הגבוה ביותר שאפשר להניח לגבי כל יתר הענפים. אני לא חושב שצריך והלואי שתהיה להם האפשרות ושיוכלו לממן מימון עצמי אבל אני חושש קצת שעצם העובדה שאחוז כל כך גבוה של מימון עצמי נכנס לתכניות הפתוח ולמקורות והשימושים לפתוח ענף החקלאות מוכיח על כך שיש קשיים רבים בהשגת אשראי ממקורות אחרים. הייתי רוצה בעניין זה לשמוע איזה דברים. אני חושש מאד שהמימון שניתן עכשיו לחקלאות הוא יקר וביחוד לפתוח.

עכשיו יש לי נקודה אחת ששר החקלאות לא נגע בה ויכול להיות שהיא תהיה בחינת חריג בוכוח הזה אבל איננו יכולים לברוח ממנו, וזה מדיניות הקרקע הכללית וזה מינהל המקרקעי. הוא נמצא בתחום משרד החקלאות.

יהיה על זה דיון מיוחד.

היו"ר - י. קרגמן:

א. אפרת: אם כך נעבור לנושא אחר וזה מחירי התיווך. כמה ועדות שכבר לא היו והדבר הזה אנחנו עומדים בפני אותה מצוקה. אינני יודע מי מסוגל בממשלה או במדינה להשתלט על הנושא הזה. אין ענף יצרני שהוא סובל מאותו מצב של פער התיווך כפי שסובל ענף החקלאות ונראה לי שזה שייך לאותם השירותים שהיה צריך להשקיע בהם הרבה מאד כפי שאנחנו משקיעים במחקר, כפי שאנחנו משקיעים ביצור תנאים אופטימאליים לחקלאות היה צריך להשקיע גם בעניין הזה של פער החקלאות. הבעיה פה היא לא של פקוח טוטאלי או טוטליטרי על השוק אלא נסיונות ליצור כלים שהם יועילו לצמצם ככל האפשר את פער התיווך.

אני מנסה להעלות איזו מחשבה. אנחנו רגילים לתת אשראי יותר נוח ליצור, יצור חקלאי, יצור תעשייתי. אני שואל האם לא היה כדאי לתת אשראי יותר נוח למוסדות שווק מאורגנים, אני לא מדבר על "תנובה" אלא על מוסדות שווק במקומות השווק במקומות השווק עצמם. דומני שהם יוכלו בהדרגה ובלחץ שלנו, של הממשלה, לווסת את המחירים. זה ניתן לעשות כמובן. אם אני לוקח היום סופרמרקטים אז הם לוקחים הלוואות צמודות למדד, הם משלמים לחברה שהיא ממנת להם את הקמת הסופרמרקטים ריבית גבוהה מאד והוצאות גדולות מאד והם מוכרחים על כך להיות משולבים באופן טבעי במערכת השווק הכללית. אילו אנחנו היינו יכולים לדרבן שווק מאורגן על יסוד זה שניתן להם אשראי לפחות להקמת המתקנים, המוסדות והמרכזים שלהם, ועל יסוד זה להגיע להסכם שהם יהיו גורם מבסס בשווק התוצרת - זה אמנם לא דבר פשוט אבל אני חושב שזאת היא הדרך שאנחנו יכולים להגיע למשווק הישיר ולדבר איתו בשפה מובנת לכל הגורמים.

יש לי עוד שאלה. אני ראייתי שבהתישבות החדשה לא קבלנו פה פירוט, יתכן מאד שזה בספר השני שהוא אינני אצלי, במשך התקופה הושקעו 870 מיליון ולשנת 1974 - 300 וכמה עשרות מיליונים. אני רוצה לדעת איך זה מתחלק על פני הארץ בהתישבות החדשה. כמה הולך לישובים החדשים, כמה הולך להגברת הכח של ההתישבות הקיימת וההאחזיות הקיימות.

א. ברום: כל מה שמופיע פה הכוונה היא להתישבות החדשה. ההתישבות החדשה שהוקמה לאחר מלחמת ששת הימים. היתר לא מופיע פה.

א. אפרת: יש השקעה בהאחזות ויש השקעה של 318 מיליון. אני רוצה לדעת רק את הפירוט איפה ובאיזה קווים זה הולך.

ע. פינרמן: אני רוצה לשאול רק כמה שאלות, נשאלו כבר הרבה מאד שאלות וקשה להוסיף עליהן. אני אנסה לגעת בשלוש או ארבע בעיות שנראות לי כבעיות יסוד שמצריכות מחשבה שחלק ממנה צריך למצוא לה בטו"ב בתקציב. הראשונה זה עניין של ענפים עתירי עבודה ידיים. אנחנו נמצאים במצב שבו חלק הולך וגדל של הירקות נודד בכלל מן המשק היהודי ועובר למשק הערבי וגם במשק הערבי יש כבר סימנים ראשונים של חיפוש איזה דרכים לעבודות יותר מכניסות ויותר נוחות, אותו תהליך שעבר עלינו במשך שני דורות יעבור גם עליהם. יש פה שתי סכנות - יש פה סכנה אחת של אספקה לאוכלוסיה. אני אינני יודע באיזו מידה אנחנו נהיה מובטחים באספקת ירקות, למשל, לאורך ימים ביחוד הירקות שהם פרובלמטיים מבחינת עבודה ידיים אם התהליך ימשך כפי שהוא. יש גם סכנה שניה וזו למעשה תופעה שקיימת בפועל שיהודים בכלל לא יעסקו בנושא הזה ועל אדמות יהודיות יעשו את זה ערבים בצורות של שכירות או של חכירה או של בעלות זאת או אחרת. אני שואל האם יש איזה שהן מחשבות בכוון זה מה לעשות כי הבעיה היא בעיה שיש לה שני היבטים - גם כלכלי וגם לאומי.

השאלה השניה מתייחסת לתופעה של עליית מחירי תוצרת חקלאית בעולם בין עליית מחירים אחרים או בין העליות בענפים האחרים, המוצרים החקלאיים מחירים עולה, והכוונה לאלה שאנחנו מייבאים, מחירים עולה דומני עליה תלולה יותר מאשר כל חומרי היבוא האחרים. יש דוגמאות: הזכיר השר את עניין החיטה, אפשר להזכיר את עניין הבשר שעלה פי ארבע במשך שנה וחצי וסויה וכו". אני שואל האם יש אפשרות לתחלופה של יבוא על ידי גידול פה במערכת המחירים החדשה או בלשון אחרת - האם יש או אין מקום לפתוח נוסף של יצור חקלאי פה בעקבות מערכת המחירים החדשה בעולם שהיא כפי הנראה לא זמנית. אם גם יחולו ירידות או תנודות זמניות העליה בנושא הזה של עליה בודאי ימשך, לנוכח המצב בעולם של מספר הפיות, כח הקניה וכנגד - יכולת היצור. השאלה שלי בנושא זה היא האם לדעת משרד החקלאות יש ענפים קיימים או ענפים שאינם קיימים עדיין, האם יש טעם להרחיב את היצור לנוכח המצב הזה.

השאלה השלישית היא ביחס לענף החלב. לנוכח העובדה שהעליה בשנה שעברה היתה מתונה מאד ביצור ופיגרה אחרי עליית הצריכה והסימנים הראשונים של שנה זאת מעידים על ירידה ביצור, אני מעריך שהסיבה העיקרית לזה היא הסיבה של מחיר. אני גם יודע שמספר גדל והולך של מחזיקי רפתות במשק המשפחתי מחסלים רפתות. זהו ענף פרובלמטי, ענף קשה באחזקה, ענף שמסעבד את המחזיק בו לשבתות וחגים, ואם בנוסף לזה אין תמורה נאותה התוצאה היא ברורה ויש בריחה מן הענף. השאלה שלי היא עד מתי תשתהינה הבדיקות שנעשות היום במשרד החקלאות על העלאת מחיר החלב. אני יודע שהוגשה הצעה, הוגש תחשיב על ידי המרכז החקלאי לפני כחודשיים בערך ועדיין אין תגובה מתאימה ממשרד החקלאות לפי מיטב ידיעתי. אני חוזה חזות קשה כי לחדש ענף רפת הוא דבר הרבה יותר קשה מאשר לקיים ענף קיים ולהרחיב אותו.

שאלה נוספת היא בעניין האשראי ודבר על זה אפרת, אני רוצה רק להוסיף שתי שאלות קלות. האחת היא האם האשראי המכוון שקיים היום לפתוח ולהון חוזר מספיק לדעתכם. אני בזה אומר שלפי דעתי הוא רחוק מאד מלענות לצרכים, אך אני שואל את דעתכם. הצורך בהשקעות גדל ואופי ההתפתחות של החקלאות משתנה, היוקר

של ההשקעות גדל והאשראי איננו גדל בהתאם. והן אשראי לפתוח ולהשקעות והן אשראי להון חוזר מהווה היום את צואר הבקבוק בפתוח ובחידוש ובהתאמה טכנולוגית של המשק החקלאי. אני מכיר את זה במיוחד במשק המושבי אבל זה קיים גם במשק הקבוצי. אני שואל האם אין צורך יותר מאשר להילחם על תנאי אשראי - וגם על זה היה לנו אתמול וכוח עם שר האוצר - בעיקר להרחיב את האשראי. אני הייתי מתנה גם כל שינוי בריבית בהון חוזר כפי שזה מוצע היום בהגדלה ניכדת של ההון החוזר מפני שהמחסור בהון הוא אולי יותר חמור היום מתנאיו.

השאלה הבאה היא ביחס למשקים שנפגעו במלחמה. אנחנו אישרנו פה לפי חוק חיילים משוחררים את ההלוואה של 10,000 לירות ו-1000 לירות מענק. אנחנו עומדים לאשר היום את ההצעה להלוואה של 4000 לירות אשראי לחבר קבוץ שהיה מגויס, אבל אני יודע שהיו פגיעות בהיקף הרבה יותר עמוק במשקים מסוימים. גם העליתי את הבעיה בפני אלה שהציגו את חוק החיילים המשוחררים בתחום זה ונעניתי שיהיה טפול מיוחד במסגרת המשרדים הנוגעים בדבר למקרים מיוחדים. אני רוצה לדעת האם יש מקרים מיוחדים כאלה, האם יש טפול כזה ומהו.

השאלה האחרונה היא ביחס למשקים שמסתבכים כתוצאה ממחסור באשראי. יש לנו מקרה קלאסי עכשיו באחד מאזורי הארץ, זו תופעה שקיימת בכמה איזורים אבל זה הגיע עד משבר באחד מן האיזורים בסקטור המושבי, שכתוצאה ממחסור בהון להשקעות ומצורך ורצון להגדיל את היצור ומהאפשרויות שנפתחו קצת להגדיל את היצור כתוצאה מהקפאת הפקוח על מכסות, שמשקים או ארגונים מרכזיים שלהם הסתבכו קשה ולקחו הון לפתוח ב-25% ולמעלה מזה וכדי לפתח או להרחיב את המשק בהעדר הון אחר הם במקרה הזה עומדים ממש בפני התמוטטות כספית שאחריה גם כל ניצני הפתוח שנעשים שם עשויים להתבזבז ולהיהרס. אני שואל אתכם אם גם אתם אינכם סבורים שיש צורך בטפול מיוחד במקרה כזה, במקרה הזה ובמקרים דומים אחרים.

היו"ר - י. קרגמן: אני חושב שאנחנו בזה נסיים ונמשיך מחר בעשר. אני מבקש רק מחברי הועדה להשאר. יש כאן לפי המוסכם הצעת סיעת הליכוד ואני אעמיד את זה להצבעה. ההצבעה תהיה מחר.